

Rapport

GEMEENTERAADS- VERKIEZINGEN 2018

**Kiezers maken bij gemeenteraadsverkiezingen andere
afweging dan landelijk**

14 februari 2018

Kiezers maken bij gemeenteraadsverkiezingen andere afweging dan landelijk

Lokale partij in 2018 wederom 'grootste partij'

Bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 werden de gezamenlijke lokale partijen de grootste, met 28 procent van de stemmen. In maart 2018 zullen de lokale partijen samen wederom het grootst zijn, zo blijkt uit onderzoek van I&O Research.

De lokale partijen staan samen virtueel op 33 procent. Op grote afstand van de lokale partijen volgen CDA (11%) en VVD (10%). Voor beide partijen kan dit een onderschatting zijn, aangezien ze in de meeste gemeenten meedoen, wat voor concurrerende partijen als PVV, FvD en 50 Plus, SGP en CU veel minder het geval is. D66 – dat in 2014 een goed resultaat behaalde – lijkt in te gaan leveren (van 12% naar 8%).

Driekwart kiezers gaat (ook) af op gemeentelijke politiek

Van degenen die gaan stemmen op 21 maart en ook een partij kunnen noemen op de vraag wát ze gaan stemmen, noemt 50% een andere partij dan ze nu landelijk zouden stemmen. Dit betekent dat minstens de helft van de kiezers bij de gemeenteraadsverkiezingen een andere afweging maken dan ze landelijk doen. Minstens, omdat ook degenen die dezelfde partij kiezen als bij de TK-verkiezingen, hierbij eveneens de gemeentelijke politiek mee kan laten wegen.

Dat blijkt ook bij de vraag of de partijkeuze vooral wordt bepaald door wat men ziet in de gemeentelijke of landelijke politiek. De gemeentelijke politiek is voor aankomende GR-stemmers iets vaker doorslaggevend: vier op de tien kiezers zeggen vooral op de gemeentelijke politiek af te gaan en een derde laat zich door beide evenveel leiden. Samen drie kwart. Een kwart kijkt vooral naar de landelijke politiek. In vergelijking met vier jaar geleden is er weinig veranderd op dit punt.

Veiligheid landelijk belangrijkste thema; in Amsterdam en Utrecht is dat betaalbaar wonen

Veiligheid is met 44% het belangrijkste thema bij de gemeenteraadsverkiezingen, als het aan de kiezers ligt. Ook *zorg* is een belangrijk issue, vooral de zorg voor ouderen (27%). *Betaalbaar wonen* wordt door een kwart van de kiezers genoemd. Hiermee is het landelijk het op twee na belangrijkste thema. In de grote steden speelt dit sterker, in Amsterdam en Utrecht staat het bovenaan het prioriteitenlijstje van de kiezers.

Relatie tussen kunnen stemmen op PVV, FvD, SP, 50 Plus, PvdD of DENK en tevredenheid

Wordt politiek cynisme gevoed door het niet kunnen stemmen op partij van eerste voorkeur?

De helft van de kiezers (50%) stemt bij de gemeenteraadsverkiezingen op een andere partij dan ze voor de Tweede Kamer zouden stemmen.¹ Voor een belangrijk deel zijn dit kiezers van FvD, PVV, 50 Plus, PvdD, SP en Denk. Kiezers van deze partijen zijn minder tevreden over de democratie en hebben vaker dan gemiddeld het gevoel dat ze geen enkele invloed hebben op de gemeentepolitiek. Zij zouden wel op de partij van hun eerste voorkeur willen stemmen, maar kunnen dat in de meeste gevallen niet, omdat deze partijen in meer gemeenten niet dan wel meedoen.

Van alle Nederlanders die op 21 maart zeggen te gaan stemmen, geeft 20% *de manier waarop de democratie werkt in Nederland* een onvoldoende. Van de kiezers die landelijk stemmen op PVV, FvD, SP, 50 Plus, PvdD of DENK, en dat ook op 2 maart willen en kunnen, geeft 34% de democratie een onvoldoende. Maar onder de groep die op die partij wil stemmen maar dat niet kan (omdat de partij niet meedoet), ligt dat bijna drie keer zo hoog als gemiddeld: 48% geeft een onvoldoende.

¹ In werkelijkheid kan dit percentage hoger liggen, aangezien respondenten vaker (met name) PVV of FvD aanvinken dan deze partijen meedoen, ondanks de informatie die we hebben aangeboden over welke partijen waar meedoen.

Verantwoording

Dit blijkt uit landelijk representatief onderzoek van I&O Research onder 3.576 Nederlanders van 18 jaar en ouder, uitgevoerd van 2 tot en met 6 februari 2018. De resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017.

Meer informatie

Peter Kanne, 06-31943707

Laurens Klein Kranenburg, 053-4825025

*Overname uit deze publicatie is alleen toegestaan met expliciete vermelding van **I&O Research** als bron.*

1. Gemeenteraadsverkiezingen

1.1 Lokale partij in 2018 wederom de grootste 'partij'

Bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 werden de gezamenlijke lokale partijen de grootste, met 28 procent van de stemmen. In maart 2018 zullen de lokale partijen samen wederom het grootst zijn. De lokale partijen staan samen virtueel op 33 procent. Op grote afstand van de lokale partijen volgen CDA (11%) en VVD (10%). Voor beide partijen kan dit een onderschatting zijn, aangezien ze in de meeste gemeenten meedoen, wat voor concurrerende partijen als PVV, FvD, 50 Plus, SGP en CU veel minder het geval is. Bij het stellen van de vraag kregen de respondenten informatie over welke partij in welke gemeente meedoet. Desalniettemin hebben respondenten soms partijen aangegeven die niet meedoen in hun gemeente. Het sterkst zien we dat voor de PVV, die in 30 van de 335 gemeenten meedoet.² Toch zegt 4 procent op 21 maart op de PVV te gaan stemmen. Het is niet waarschijnlijk dat de PVV dat percentage daadwerkelijk haalt. Veel van deze kiezers zullen dus een andere partij moeten kiezen en komen dan vaak uit bij een lokale partij, CDA of VVD. D66 – dat in 2014 een goed resultaat behaalde – lijkt in te gaan leveren (van 12% naar 8%).

Tabel 1.1

Stemgedrag bij gemeenteraadsverkiezingen 2014 en voorgenomen stemgedrag gemeenteraadsverkiezingen 2018
Stel er zouden nu gemeenteraadsverkiezingen zijn, op welke partij zou u dan stemmen? Per partij is getoond in welke gemeente de partij meedoet, m.u.v. de VVD. (Degenen die zeker of waarschijnlijk gaan stemmen, n = 2.282)³

	GESTEMD GR 2014	PEILING FEBRUARI 2018
Een lokale partij	28%	33%
CDA	14%	11%
VVD	12%	10%
D66	12%	8%
GroenLinks	5%	7%
PvdA	10%	6%
SP	7%	5%
ChristenUnie	4%	5%
PVV	1%	4%
SGP	2%	3%
50Plus ³	-	2%
DENK ³	-	2%
Partij voor de Dieren ⁴	1%	1%
Forum voor Democratie ³	-	1%
Andere partij	4%	2%
TOTAAL	100%	100%

² Het CDA doet mee in 332 van de 335 van de gemeenten, PvdA in 320, VVD in 315, D66 in 270, GroenLinks in 220, CU 169, SP 118, SGP 99, PVV in 30, 50 Plus in 20, PvdD in 15, DENK in 14, FvD in 1 gemeente.

Zie Nos.nl: <https://nos.nl/artikel/2215283-cda-pvda-en-vvd-verkiezbaar-in-leeuwendeel-gemeenten.html>

³ Er is bij een steekproef van n = 2.282 sprake van onnauwkeurigheidsmarges van 1 à 2%. Lokale partij 31-35%, CDA 9,7-12,3%.

⁴ De cijfers voor deze partijen zijn indicatief, bruto aantallen per partij: PvdD: n = 47, 50 Plus: n = 42, FvD: n = 42; DENK: n = 21.

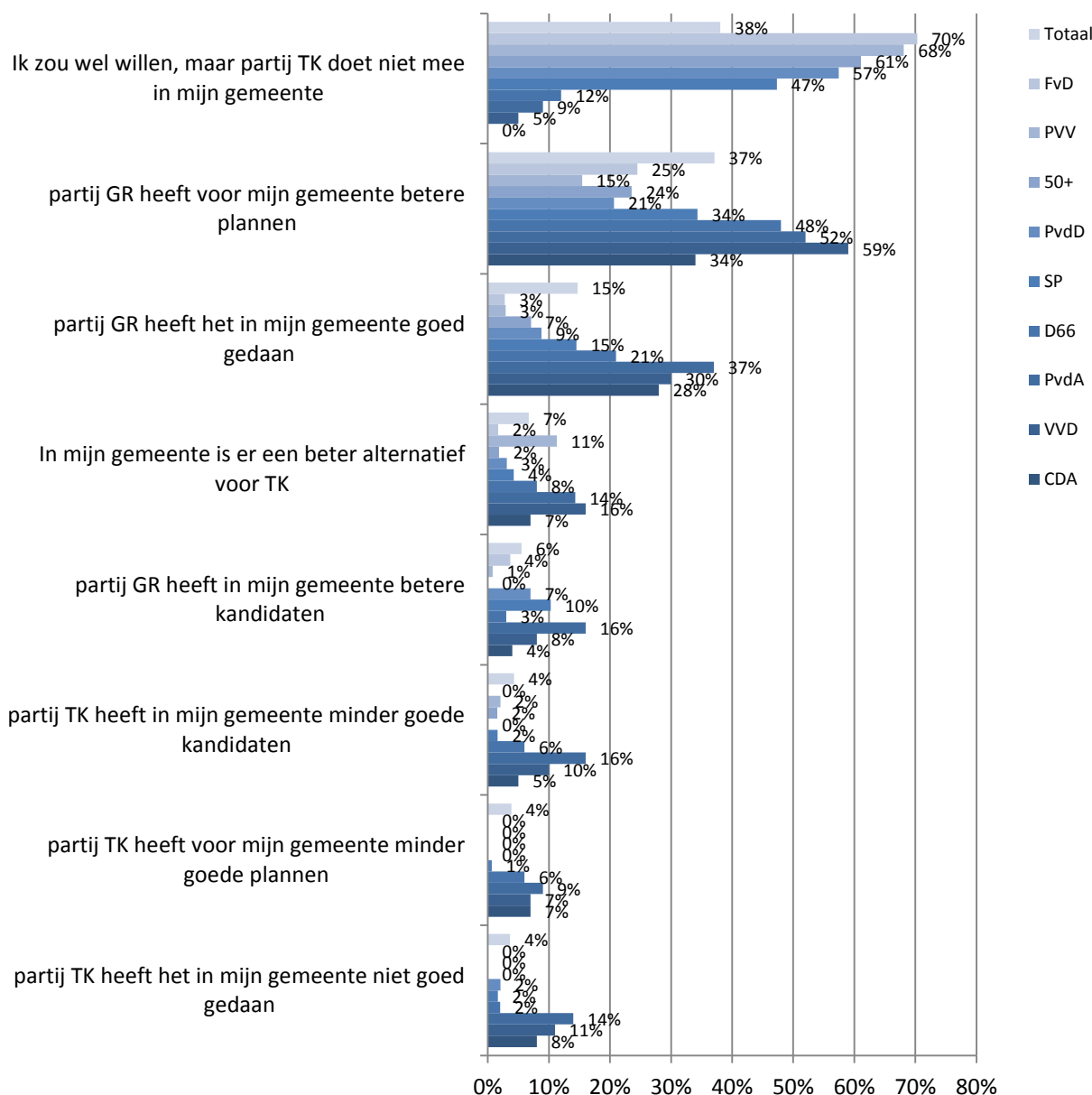
1.2 Kiezers FvD, PVV en 50 Plus willen ook bij GR op deze partijen stemmen

Van degenen die op 21 maart zeggen te gaan stemmen voor de gemeenteraad, vinkt 50 procent een andere partij aan dan hij of zij voor de Tweede Kamer zou doen.⁵ Partijen waarvan de helft of meer gemeentelijk op een andere partij stemmen, zijn vooral FvD, PVV, 50 Plus, PvdD en Denk (zie figuur 1.1).

Dit doen ze vooral omdat deze partij niet meedoet aan de gemeenteraadsverkiezingen in hun gemeente (38%) of omdat een andere partij in de gemeente betere plannen heeft (37%). Wat het effect hiervan is op de waardering van de democratie en hun politiek vertrouwen of cynisme zien we in paragraaf 1.5.

Figuur 1.1

Voor de Tweede Kamerverkiezingen zou u nu stemmen op <partij TK> en bij de gemeenteraadsverkiezingen op <partij GR>. Waarom stemt u bij de gemeenteraadsverkiezingen niet op <partij TK>? (n = 2.225)

⁵ In werkelijkheid kan dit percentage hoger liggen, aangezien respondenten vaker (met name) PVV of FvD aanvinken dan deze partijen meedoen, ondanks de informatie die we hebben aangeboden over welke partijen waar meedoen.

1.3 Kiezers gaan grotendeels af op gemeentelijke politiek

Bij de vraag of de partijkeuze vooral wordt bepaald door wat men ziet in de gemeentelijke politiek of door wat men ziet in de landelijke politiek, lijkt de gemeentelijke politiek licht dominant: vier op de tien kiezers zeggen vooral op de gemeentelijke politiek af te gaan, een derde door beide evenveel. Een kwart zegt vooral op de landelijke politiek af te gaan. In vergelijking met vier jaar geleden is er weinig veranderd op dit punt.

Tabel 1.2

Wordt uw keuze voor een partij bij de gemeenteraadsverkiezingen vooral bepaald door wat u van deze partij ziet in de gemeentelijke politiek of door wat u van deze partij ziet in de landelijke politiek?

	2014	2018
Vooraf door de gemeentelijke politiek	44%	40%
Ongeveer evenveel door beide	31%	34%
Vooraf door de landelijke politiek	23%	24%
Weet ik niet	1%	2%
TOTAAL	100%	100%

In tabel 1.3 zien we dat de lokale partij – logisch – en het CDA het meest geworteld zijn in de gemeentelijke politiek.

Tabel 1.3

Wordt uw keuze voor een partij bij de gemeenteraadsverkiezingen vooral bepaald door wat u van deze partij ziet in de gemeentelijke politiek of door wat u van deze partij ziet in de landelijke politiek?

	TOTAAL	LOKAAL	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PVDA	CU	PVDD	50+
Vooraf door de gemeentelijke politiek	40%	87%	24%	8%	40%	22%	31%	18%	33%	26%	12%	25%
Ongeveer evenveel door beide	34%	10%	37%	41%	40%	42%	40%	42%	43%	50%	41%	42%
Vooraf door de landelijke politiek	24%	3%	37%	48%	15%	34%	26%	37%	22%	21%	39%	30%

Verder zien we dat kiezers vooral gaan voor de inhoud: gemeentelijke (50%), landelijke standpunten (43%) en ideologie (42%). Een kwart zegt voor de partij te kiezen omdat ze opkomt voor 'mensen zoals ik', vooral kiezers van 50 Plus (78%), SP (51%) en PVV (38%).

Tabel 1.4

Wat zijn de belangrijkste redenen om op deze partij te stemmen? (naar partij bij GR2018)

	TOTAAL	LO-KAAL	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PVDA	CU	PVDD ⁶	50+ ⁶
De standpunten/het partijprogramma van deze partij in mijn gemeente	50%	78%	40%	22%	53%	47%	51%	38%	45%	43%	17%	18%
De ideologie van deze partij	43%	18%	40%	32%	41%	56%	69%	59%	54%	65%	88%	16%
De standpunten/het partijprogramma van deze partij landelijk	42%	4%	59%	70%	39%	55%	48%	57%	39%	52%	64%	37%
Deze partij komt op voor mensen zoals ik	25%	21%	20%	38%	17%	19%	16%	51%	18%	19%	23%	78%
Deze partij zorgt voor een stabiel bestuur van mijn gemeente	20%	24%	19%	5%	34%	22%	9%	12%	21%	26%	6%	1%
Deze partij komt op voor mijn regio	16%	40%	7%	11%	12%	7%	6%	12%	8%	12%	5%	0%
Deze partij zorgt voor een stabiel bestuur van Nederland	16%	1%	34%	17%	25%	27%	4%	12%	19%	21%	15%	0%
De lijsttrekker/leider van deze partij in de Tweede Kamer	10%	1%	16%	21%	5%	8%	11%	16%	6%	15%	14%	9%
De lijsttrekker/leider van deze partij in mijn gemeente	9%	13%	8%	2%	14%	9%	5%	6%	8%	10%	1%	0%
Deze partij voert goed oppositie tegen regeringspartij(en)	8%	2%	0%	26%	2%	3%	11%	27%	12%	0%	26%	18%
Deze partij voert goed oppositie tegen het zittende college van B&W	7%	14%	2%	3%	3%	4%	6%	10%	5%	6%	11%	0%
Ik ben tegen de andere partijen (anders dan de partij waar ik op stem)	7%	6%	5%	16%	3%	6%	8%	8%	5%	5%	18%	9%
Uit gewoonte, ik stem (bijna) altijd op deze partij	7%	1%	8%	6%	13%	7%	6%	13%	15%	11%	9%	2%
Dat is strategisch slim (ik houd rekening met een mogelijk college van B&W)	3%	3%	4%	2%	4%	3%	2%	4%	7%	3%	0%	0%
Een online stembelp adviseerde mij dit	3%	2%	2%	7%	3%	1%	5%	7%	2%	3%	13%	0%
De partij doet het goed in de peilingen	2%	1%	1%	2%	3%	0%	3%	4%	1%	2%	6%	0%
De partij doet het slecht in de peilingen	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	5%	0%	0%	0%

⁶ De cijfers voor deze partijen zijn indicatief, bruto aantallen per partij: PvdD: n = 47, 50 Plus: n = 42.

	TOTAAL	LO-KAAL	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PVDA	CU	PVDD ⁶	50+ ⁶
Anders	4%	3%	1%	6%	4%	4%	4%	1%	5%	8%	5%	1%
Weet ik niet	2%	2%	1%	6%	3%	1%	0%	1%	2%	0%	2%	2%

1.4 Landelijke politici: afzijdig houden bij gemeenteraadsverkiezingen

We hebben de kiezers een aantal stellingen voorgelegd over de rol die landelijke politici en politieke partijen (zouden) moeten spelen bij de gemeenteraadsverkiezingen.

De helft van de Nederlanders is van mening dat er bij de gemeenteraadsverkiezingen niet per se dezelfde partijen mee hoeven doen als bij Tweede Kamerverkiezingen (48%) en 44 procent vindt het goed dat nieuwere partijen als PVV, PvdD, 50 Plus, DENK en FvD meedoen in zoveel mogelijk gemeenten. Kiezers (TK) van de genoemde partijen zijn het hier vanzelfsprekend meer dan gemiddeld mee eens, maar ook kiezers van PvdA, GroenLinks, D66 en VVD zijn het hier vaker mee eens dan oneens.

Een derde van de kiezers (37%) is van mening dat 'doordat partijen als PVV, FvD, Leefbaar Rotterdam, DENK, NIDA of Bij1 meedoen, bevolkingsgroepen negatief tegenover elkaar komen te staan'. Dit wordt meer dan gemiddeld onderschreven door kiezers van CDA, VVD, PvdA, D66, GroenLinks, ChristenUnie en SGP.

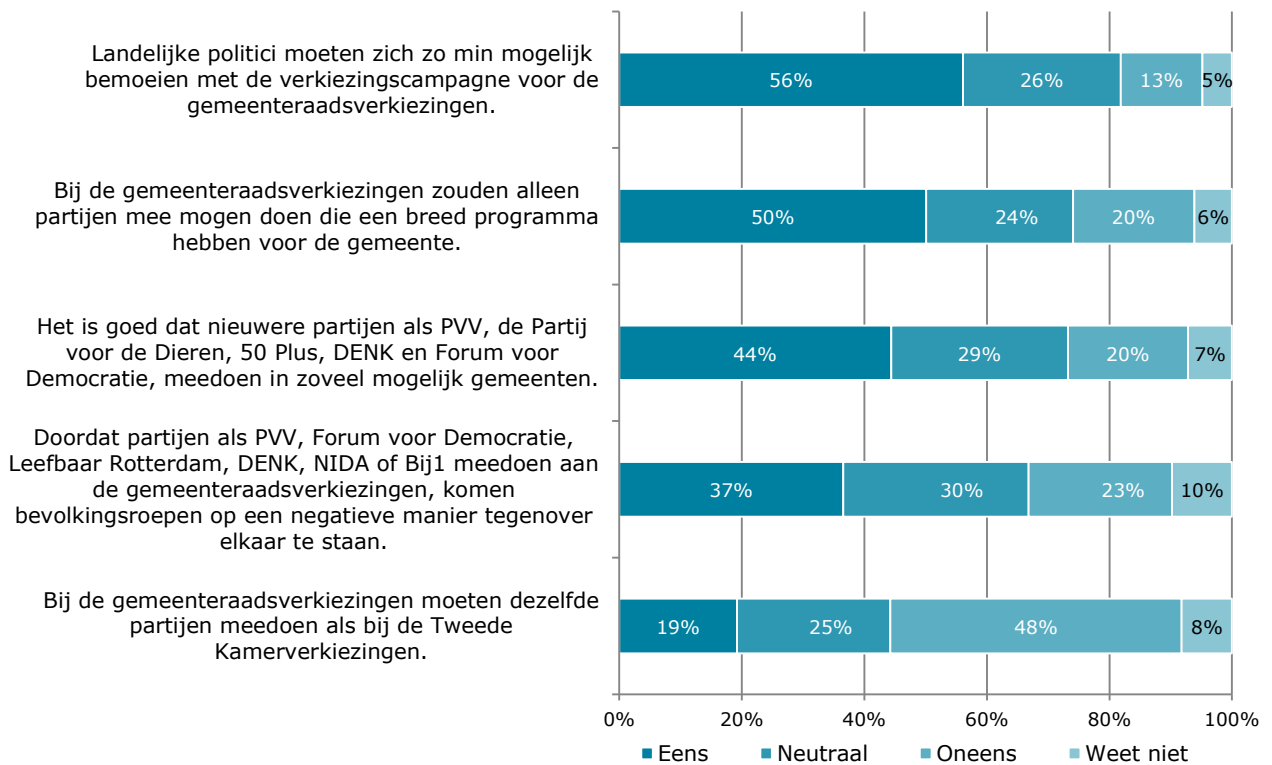
Hierop aansluitend, de helft van de kiezers vindt dat 'alleen partijen met een breed programma deel mogen nemen aan de gemeenteraadsverkiezingen'. Dit duidt de behoefte aan partijen die zich niet op enkele issues richten, maar juist een brede blik hebben. Vooral kiezers van VVD, CDA, PvdA, D66 en ChristenUnie vinden dit.

Tot slot is een meerderheid van de Nederlanders van mening dat landelijke politici zich zo min mogelijk moeten mengen in de verkiezingscampagne voor de gemeenteraadsverkiezingen (56%).

Figuur 1.2

Mening over rol politieke partijen bij gemeenteraadsverkiezingen (%)

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

1.5 Relatie tussen kunnen stemmen op voorkeurspartij en tevredenheid met democratie

Zoals gesteld in paragraaf 1.2 kiest 50 procent van de kiezers een andere partij dan hij of zij voor de Tweede Kamer zou kiezen⁷, wat voor een belangrijk deel kiezers van FvD, PVV, 50 Plus, PvdD, SP en Denk betreft, die moeten uitwijken naar andere partij. Wat is het effect hiervan op de waardering van de democratie en politiek cynisme?

Van alle kiezers⁸ in dit onderzoek geeft 32 procent *de manier waarop de democratie werkt in Nederland* een 8, 9 of 10, de helft (51%) geeft het een 6 of 7 en 17 procent een onvoldoende. In figuur 1.3 zien we – naast de totaalgroep – twee groepen: in beide gevallen kiezers die landelijk stemmen op PVV, FvD, SP, 50 Plus, PvdD of DENK. Dit zijn de kiezers die het meest teleurgesteld zijn in de politiek.

De middelste groep zegt in zijn of haar gemeente op deze partij (de voorkeurspartij) te kunnen stemmen; de rechtergroep niet. Bij beide groepen zien we dat het aandeel dat een onvoldoende geeft hoger ligt dan gemiddeld. De groep die wel op de voorkeurspartij kan stemmen op 21 maart geeft in 34 procent van de gevallen een 6 of 7. Bij de groep die dan niet op de voorkeurspartij kan stemmen, ligt dat bijna drie keer zo hoog als gemiddeld (48%).

Bij deze groep moeten we opmerken dat kiezers van FvD, die alleen in Amsterdam op de partij kunnen stemmen, een derde van het totaal uitmaken en dit verschil sterk beïnvloeden.

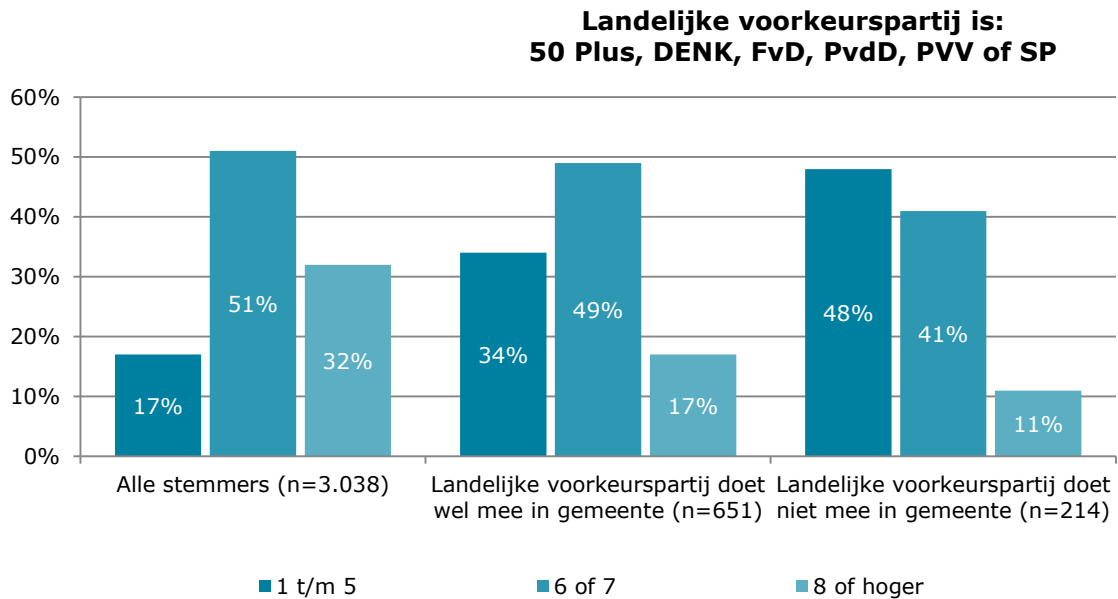
⁷ In werkelijkheid zal dit percentage waarschijnlijk hoger liggen, aangezien respondenten vaker (met name) PVV of FvD aanvinken dan deze partijen meedoen, ondanks de informatie die we hebben aangeboden over welke partijen waar meedoen.

⁸ Alleen kiezers die hebben aangegeven 'zeker' of 'waarschijnlijk' te gaan stemmen zijn meegenomen in de vergelijking.

Figuur 1.3

Rapportcijfer voor werking democratie in Nederland, naar wel of geen deelname voorkeurspartij in gemeente.

Hoe tevreden bent u met de manier waarop de democratie werkt in Nederland? Kunt u dit aangeven op een schaal van 1 tot 10? (basis: geeft aan te gaan stemmen bij de GR-verkiezingen)

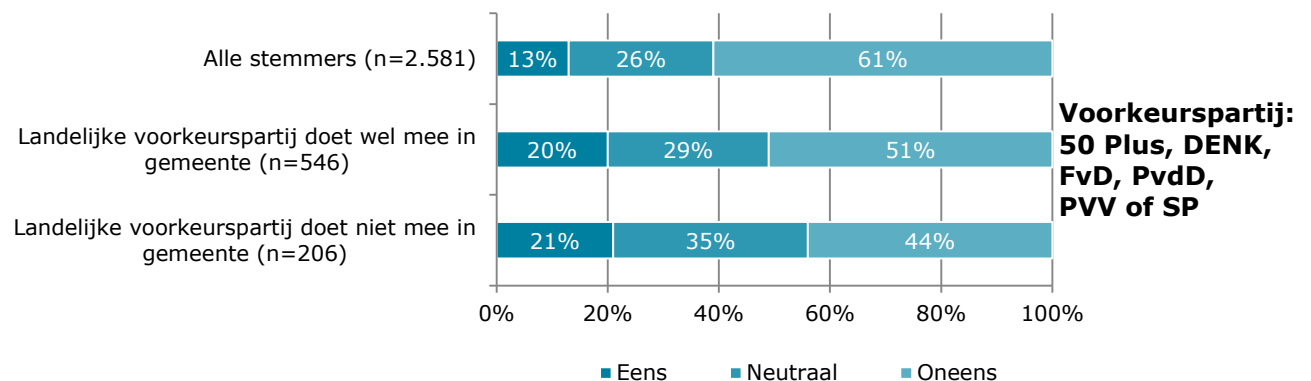
Van alle kiezers is 13 procent het eens met de stelling *Er is bij deze gemeenteraadsverkiezingen geen enkele partij die mijn mening vertegenwoordigt*. Van degenen die niet kunnen stemmen op hun voorkeurspartij (PVV, FvD, SP, 50 Plus, PvdD of Denk) voelen bijna twee keer zo veel kiezers zich politiek dakloos (21%).⁹

Degenen die *wel* kunnen stemmen op hun voorkeurspartij zijn het vaker oneens met de stelling (51%) dan degenen die dat *niet* kunnen (44%).

Figuur 1.4

“Er is bij deze gemeenteraadsverkiezingen geen enkele partij die mijn mening vertegenwoordigt”

(naar mogelijkheid om op landelijke voorkeurspartij te stemmen; percentages berekend zonder categorie ‘weet niet’)

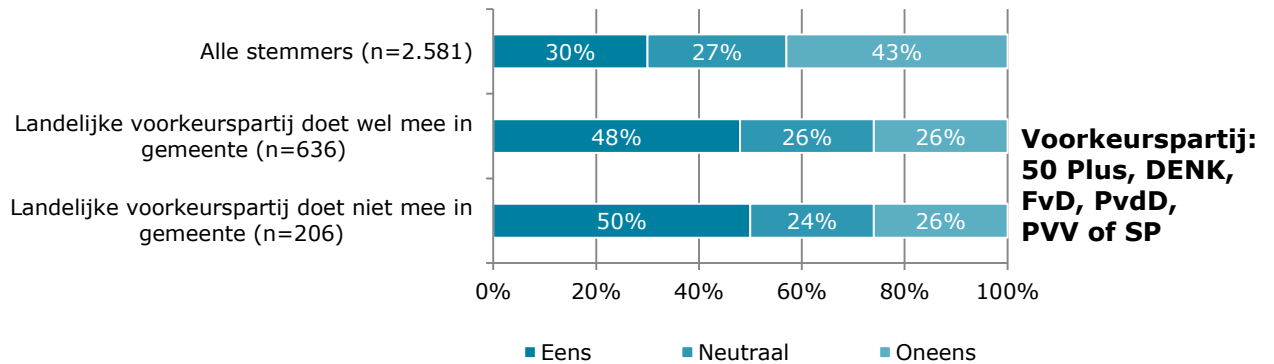
⁹ Wanneer de ‘weet niet’ antwoorden op de stelling ook worden meegenomen wordt dit verschil groter (11% voor alle kiezers; 21% voor degenen die niet kunnen stemmen op voorkeurspartij. In totaal heeft 16% ‘weet niet’ aangekruist, van degenen waarvan de voorkeurspartij niet meedoet 4% en van de rest van de voorkeurspartij-stemmers is dit 17%.

En tot slot: met de stelling *Mensen zoals ik hebben geen enkele invloed op de gemeentepolitiek* is gemiddeld 30 procent het eens, maar onder de groep die gemeentelijk niet kan stemmen waarop men wil, is dat maar liefst 50 procent. Kiezers van deze partijen (PVV, FvD, SP, 50 Plus, PvdD of DENK) die er wel op kunnen stemmen, onderschrijven deze stelling in 48 procent van de gevallen. Hier zien we geen statistisch significant tussen degenen die wel of niet op de betreffende partij kunnen stemmen.

Figuur 1.5

“Mensen zoals ik hebben geen enkele invloed op de gemeentepolitiek”

(naar mogelijkheid om op landelijke voorkeurspartij te stemmen; percentages berekend zonder categorie ‘weet niet’¹⁰)

¹⁰ De verschillen zijn marginaal, daar slechts 2% van de kiezers 'weet niet' heeft aangekruist.

1.6 Veiligheid landelijk belangrijkste thema bij GR

Veiligheid is met 44 procent het belangrijkste thema bij de gemeenteraadsverkiezingen, als het aan de kiezers ligt. Vooral PVV-, VVD- en SGP-kiezers vinden dit belangrijk. Ook zorg is een belangrijk issue, vooral de zorg voor ouderen (27%). Dit vinden met name 50 Plus-, SP- en SGP-kiezers. Betaalbaar wonen wordt door een kwart van de kiezers genoemd, relatief vaak door SP- en PvdA-kiezers. Ook de gemeentelijke financiën en leefbaarheid wordt door een kwart genoemd. De verschillen tussen de partijen zijn hier klein. Werkgelegenheid en economie, door een op de vijf genoemd, is vooral voor VVD-, PVV- en PvdA-kiezers een belangrijk thema. Het thema duurzaamheid wordt met name door GroenLinks-, PvdD- en D66-kiezers genoemd.

Tabel 1.5

Wat zijn de belangrijkste redenen om op deze partij te stemmen?

	TOTAAL	LO-KAAL	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PVDA	CU	PVDD	50+	SGP
Veiligheid, criminaliteit, openbare orde	44%	47%	59%	60%	41%	38%	16%	33%	32%	39%	45%	51%	56%
Zorg voor ouderen	27%	30%	18%	33%	37%	10%	19%	41%	30%	29%	29%	67%	43%
Betaalbaar wonen	26%	22%	14%	25%	15%	21%	31%	42%	40%	31%	25%	21%	18%
Gemeentelijke financiën, belastingen en bezuinigingen	23%	29%	29%	12%	27%	24%	10%	11%	19%	23%	16%	22%	19%
Leefbaarheid, buurt- en wijkcentra	23%	28%	17%	20%	28%	28%	25%	26%	27%	21%	25%	17%	12%
Werkgelegenheid en economie	21%	15%	37%	27%	15%	24%	17%	24%	27%	20%	17%	11%	23%
Duurzaamheid, energiebesparing	19%	13%	12%	8%	13%	36%	57%	18%	19%	26%	53%	5%	14%
Onderhoud openbare ruimte (straten, groen)	17%	15%	20%	10%	23%	23%	19%	11%	14%	16%	16%	8%	20%
Verkeer, parkeren en bereikbaarheid	16%	17%	24%	11%	19%	17%	14%	9%	14%	10%	6%	16%	16%
Zorg voor gehandicapten of mensen met afstand tot de arbeidsmarkt	12%	10%	4%	14%	18%	10%	17%	30%	17%	19%	9%	19%	23%
Afvalinzameling, aanpak zwerfafval	9%	9%	5%	7%	9%	12%	13%	3%	9%	8%	21%	8%	6%
Inspraak en burgerparticipatie	8%	14%	4%	10%	6%	13%	5%	9%	9%	7%	7%	17%	4%
Winkels, warenmarkt, detailhandel	8%	11%	13%	2%	11%	6%	2%	8%	5%	5%	3%	15%	7%
Zorg voor jongeren	6%	4%	7%	11%	5%	4%	7%	5%	8%	14%	4%	1%	7%
Integratie nieuwkomers	6%	4%	6%	11%	2%	6%	8%	7%	7%	8%	8%	5%	3%
Cultuur, muziek en evenementen	6%	5%	1%	2%	2%	12%	14%	9%	7%	1%	5%	1%	3%
Recreatie en toerisme	3%	5%	5%	3%	3%	2%	0%	1%	4%	1%	0%	3%	2%
Meer contact tussen buurtbewoners	2%	3%	1%	4%	2%	2%	1%	2%	1%	6%	2%	0%	4%

1.7 Betaalbaar wonen belangrijkste thema voor Amsterdamse en Utrechtse kiezers

In heel Nederland is *veiligheid* een heel belangrijk thema voor de kiezers, maar in Amsterdam en Utrecht wordt *betaalbaar wonen* nog belangrijker gevonden: de helft van de kiezers stemt om deze reden op de partij van eerste voorkeur. In het zuiden of noorden van het land speelt dit veel minder (rond een vijfde noemt het).

In de noordelijke provincies is daarentegen *werkgelegenheid en economie* – met 30% – een van de belangrijkste verkiezingsonderwerpen.

De *gemeentelijke financiën* zijn in Rotterdam (35%) een belangrijker issue dan elders en *duurzaamheid* – landelijk thema nummer 7, is in Utrecht (met 35%) het op twee na belangrijkste onderwerp.

Problemen met *Verkeer, parkeren en bereikbaarheid* spelen meer in de G4, maar opmerkelijk genoeg in Amsterdam minder dan in de andere drie grote steden en landelijk.

Tabel 1.6

Wat zijn de belangrijkste redenen om op deze partij te stemmen?

	TOTAAL	WEST	NRD	OOST	ZUID	G4	A'DAM	R'DAM	DH	UTR
Veiligheid, criminaliteit, openbare orde	44%	45%	35%	42%	49%	40%	41%	38%	40%	42%
Zorg voor ouderen	27%	27%	30%	30%	27%	19%	12%	24%	30%	11%
Betaalbaar wonen	26%	25%	22%	26%	20%	39%	53%	31%	23%	48%
Gemeentelijke financiën, belastingen en bezuinigingen	23%	24%	23%	25%	25%	16%	12%	35%	14%	10%
Leefbaarheid, buurt- en wijkcentra	23%	23%	25%	21%	22%	22%	24%	24%	22%	18%
Werkgelegenheid en economie	21%	17%	30%	21%	20%	23%	14%	20%	31%	24%
Duurzaamheid, energiebesparing	19%	18%	22%	17%	16%	25%	19%	19%	21%	35%
Onderhoud openbare ruimte (straten, groen)	17%	20%	21%	15%	14%	14%	10%	15%	15%	15%
Verkeer, parkeren en bereikbaarheid	16%	20%	10%	14%	11%	23%	12%	24%	26%	27%
Zorg voor gehandicapten of mensen met afstand tot de arbeidsmarkt	12%	12%	12%	15%	14%	8%	7%	7%	8%	8%
Afvalinzameling, aanpak zwerfafval	9%	9%	7%	10%	8%	8%	8%	6%	9%	9%
Inspraak en burgerparticipatie	8%	9%	9%	7%	11%	5%	3%	4%	3%	8%
Winkels, warenmarkt, detailhandel	8%	9%	8%	10%	7%	3%	2%	2%	3%	3%
Zorg voor jongeren	6%	5%	8%	5%	7%	4%	2%	7%	4%	4%
Integratie nieuwkomers	6%	5%	4%	5%	6%	10%	11%	10%	9%	11%
Cultuur, muziek en evenementen	6%	5%	8%	7%	5%	7%	5%	6%	11%	6%
Recreatie en toerisme	3%	3%	2%	3%	4%	3%	10%	0%	1%	1%
Meer contact tussen buurtbewoners	2%	2%	2%	2%	3%	3%	5%	8%	1%	1%
N	3.643	1.121	370	752	895	502	103	82	143	174

1.8 Programmapunten gemeenteraadsverkiezingen

We hebben verschillende stellingen voorgelegd, afkomstig uit partijprogramma's van verschillende politieke partijen voor de gemeenteraadsverkiezingen. Deze stellingen houden beleidswijzigingen in op verschillende terreinen; van discriminatie tot de veiligheid van bezoekers van godshuizen en van voorrang bij de toewijzing van sociale huurwoningen tot diversiteitsquota.

Racisme en discriminatie

In figuur 1.6 zijn vijf stellingen rondom het thema racisme en discriminatie weergegeven. Deze stellingen worden door een minderheid van de Nederlandse bevolking onderschreven. In tabel 1.7 zien we dat de steun in de grote steden beduidend groter is dan buiten de Randstad.

Voor een 'racisme-register' bestaat enige steun (35%), alhoewel een kwart (27%) hier niet op zit te wachten. Van de DENK-stemmers (Tweede Kamer) is overigens 60 procent het hiermee eens, gevolgd door GL-kiezers (58%).

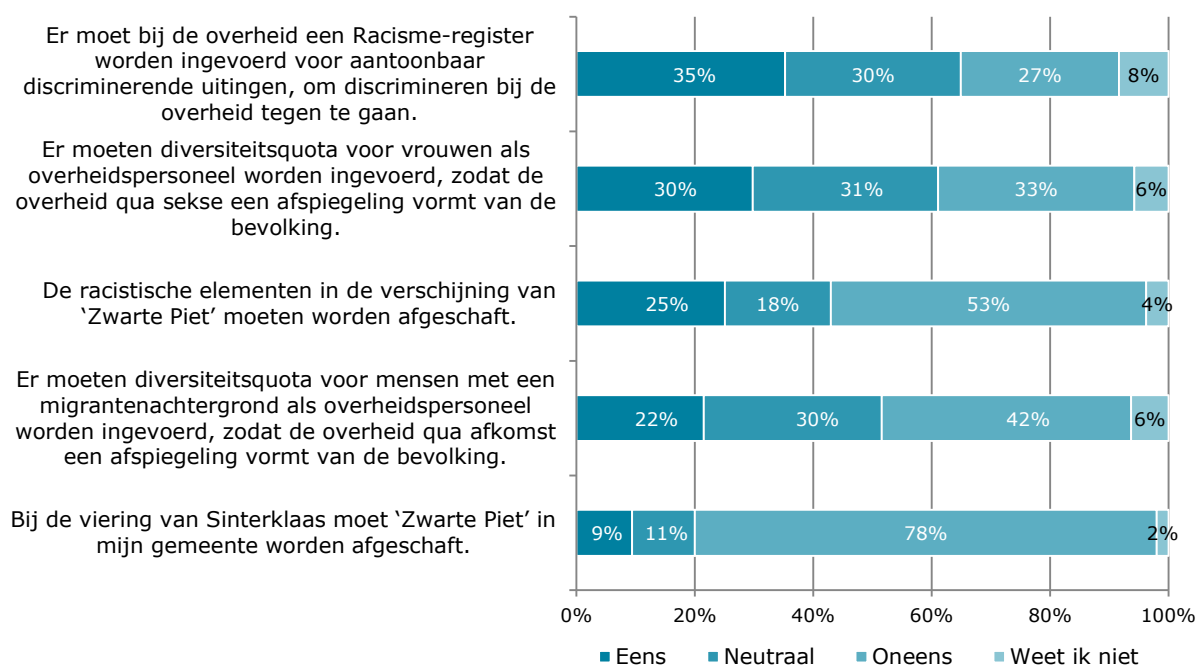
Drie op de tien (30%) zijn voorstander van diversiteitsquota voor vrouwen in overheidsdienst. Hier staat tegenover dat 33 procent deze stelling niet ondersteunt. De stelling wordt vooral onderschreven door GL (48%) en PvdA-kiezers (46%).

Het instellen van diversiteitsquota voor mensen met een migratieachtergrond heeft een stuk minder draagvlak: 42 procent van de Nederlanders is hier tegen gekant, tegenover 22 procent die hier wel heil in ziet. DENK- (55%) en GL-kiezers (45%) willen dit het vaakst.

Tot slot zien we dat het merendeel van de Nederlanders (78%) 'Zwarte Piet' niet wil zien verdwijnen. Alleen bij de DENK-kiezers is er per saldo steun voor (46% eens, 18% oneens). Meer steun is er voor het aanpassen van 'Zwarte Piet' zodat racistische elementen in de verschijning worden afgeschaft; een kwart van de Nederlanders kan zich hierin vinden, alhoewel 53 procent ook deze aanpassing niet wenselijk vindt. Hiervoor is de steun het grootst onder de GL-achterban (50%). DENK-stemmers (35% mee eens) vinden dit vaak niet ver genoeg gaan.

Figuur 1.6

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

Wanneer we de antwoorden op de *stelling de racistische elementen in de verschijning van 'Zwarte Piet' moeten worden afgeschaft* splitsen naar de verschillende regio's en de vier grote steden, zien we een gespleten beeld. In de provincies is de tegenstand ruim twee keer groter dan de steun. In de vier grote steden is men per saldo voorstander. Vooral in Amsterdam (48%) en Utrecht (50%) is er veel steun.

Tabel 1.7

"De racistische elementen in de verschijning van 'Zwarte Piet' moeten worden afgeschaft" (naar G4 en regio's)

	G4¹¹	WEST¹²	NOORD¹³	OOST¹⁴	ZUID¹⁵	TOTAAL
Mee eens	45%	24%	22%	20%	21%	25%
Neutraal	17%	17%	20%	18%	18%	18%
Mee oneens	34%	56%	54%	57%	58%	53%
Weet niet	4%	3%	3%	4%	4%	4%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
N	502	1.121	370	752	895	3.643

Discriminatie en veiligheid

Het merendeel van de Nederlanders is van mening dat de gemeente zich actief moet inzetten tegen discriminatie in het uitgaansleven (63%), slechts 12 procent kan zich hier niet in vinden. Ongeveer de helft wil dat de veiligheid van synagoge- (49%), kerk- (48%) en moskeebezoekers (44%) door de politie gegarandeerd wordt. Circa een kwart van de Nederlanders is het oneens met een dergelijke garantie. Er is veel weerstand tegen de standpunten over het aanpassen van straatnamen en monumenten in de openbare ruimte; een meerderheid is gekant tegen het in aanmerking laten komen van islamitische personen bij nieuwe straatnamen (53%) en 65 procent vindt dat de gemeente straatnamen en monumenten vernoemd naar 'foute' historische personen niet hoeft te veranderen.

¹¹ Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht (stad)

¹² Utrecht (provincie), Noord- en Zuid-Holland (exclusief inwoners van de G4)

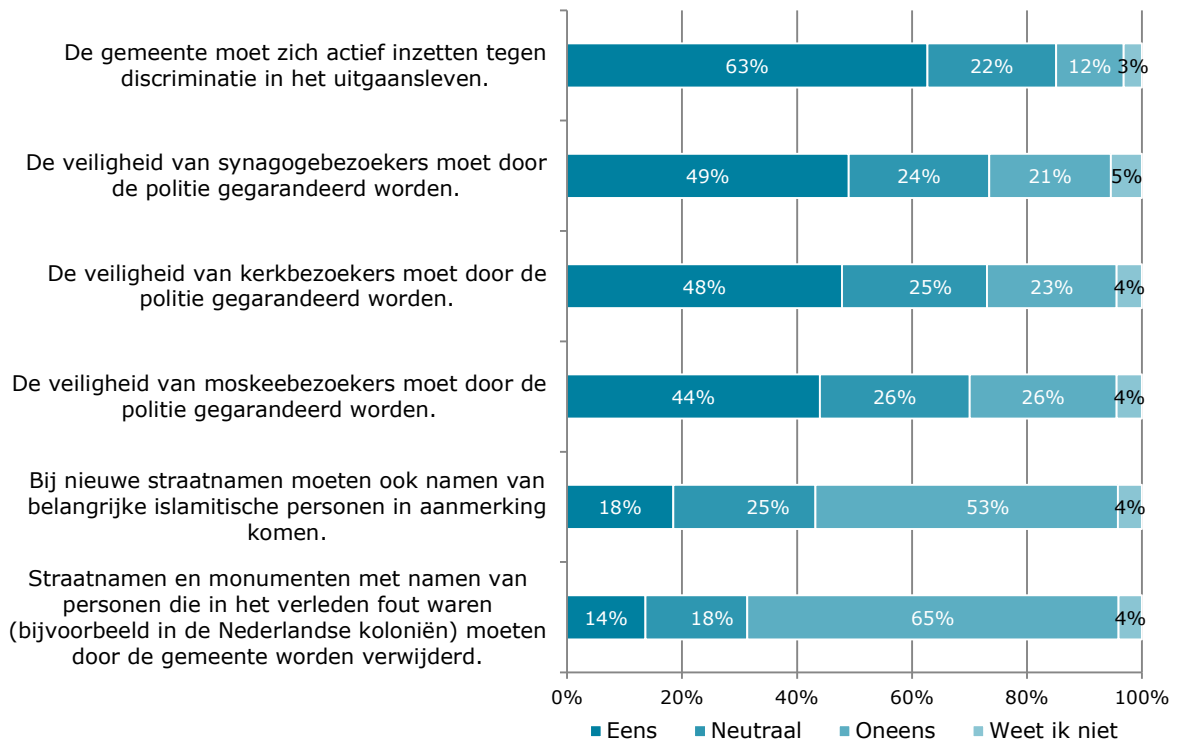
¹³ Groningen (provincie), Friesland en Drenthe

¹⁴ Overijssel, Gelderland en Flevoland

¹⁵ Zeeland, Noord-Brabant en Limburg

Figuur 1.7

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

1.9 Straatnamen ontdoen van fout verleden krijgt weinig steun

Een beperkt deel van de Nederlanders ondersteunt het voorstel om de openbare ruimte (zoals straatnamen en monumenten) te ontdoen van benamingen die verwijzen naar historische personen met 'foute' daden. Ongeveer een vijfde van inwoners van de vier grote steden (G4) is voorstander van een dergelijke maatregel, terwijl dit geldt voor 10 tot 15 procent van de rest van Nederland.

Tabel 1.8

"Straatnamen en monumenten met namen van personen die in het verleden fout waren moeten door de gemeente worden verwijderd" (naar G4 en regio's)

	G4	WEST	NOORD	OOST	ZUID	TOTAAL
Mee eens	19%	9%	12%	16%	14%	14%
Neutraal	14%	16%	18%	20%	20%	18%
Mee oneens	60%	72%	65%	59%	63%	65%
Weet niet	6%	3%	5%	6%	3%	4%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
N	502	1.121	370	752	895	3.643

Ook de verschillen naar opleidingsniveau zijn klein. Twee derde van de hoog- en middelbaar opgeleiden is het oneens met de stelling. Onder laagopgeleiden is dit lager: 57 procent vindt dat straten en monumenten met een dubieuze benaming geen andere namen hoeven krijgen.

Tabel 1.9

"Straatnamen en monumenten met namen van personen die in het verleden fout waren moeten door de gemeente worden verwijderd" (naar opleidingsniveau)

	LAAG	MIDDELBAAR	HOOG	TOTAAL
Mee eens	16%	13%	13%	14%
Neutraal	21%	16%	17%	18%
Mee oneens	57%	67%	68%	65%
Weet niet	7%	4%	2%	4%
TOTAAL	100%	100%	100%	100%

Niet-westerse migranten verdeeld over straatnamen en monumenten

Grotere verschillen zijn zichtbaar wanneer we de antwoorden uitsplitsen naar migratieachtergrond. Van de Nederlanders die geen migratieachtergrond hebben, vindt 11 procent dat de desbetreffende straatnamen en monumenten verwijderd moeten worden. Twee derde van deze Nederlanders is het hiermee oneens (67%).

Onder Nederlanders met een migratieachtergrond uit niet-westerse gebieden is daarentegen 42 procent van mening dat de straatnamen en monumenten verwijderd moeten worden. Het voorstel is dus voornamelijk populair onder Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond, al is van deze groep ook nog 30 procent het oneens.

De houding van Nederlanders met een westerse migratieachtergrond lijkt op die van Nederlanders zonder migratieachtergrond.

Tabel 1.10

"Straatnamen en monumenten met namen van personen die in het verleden fout ware moeten door de gemeente worden verwijderd" (naar migratieachtergrond, exclusief 'weet niet')

	GEEN MIGRATIE- ACHTERGROND	WESTERSE MIGRATIE- ACHTERGROND	NIET-WESTERSE MIGRATIE- ACHTERGROND	TOTAAL
Mee eens	11%	11%	42%	14%
Neutraal	18%	13%	19%	18%
Mee oneens	67%	73%	30%	65%
Weet niet	4%	3%	9%	4%
Totaal	100%	100%	100%	100%
N	2.776	182	210	3.643

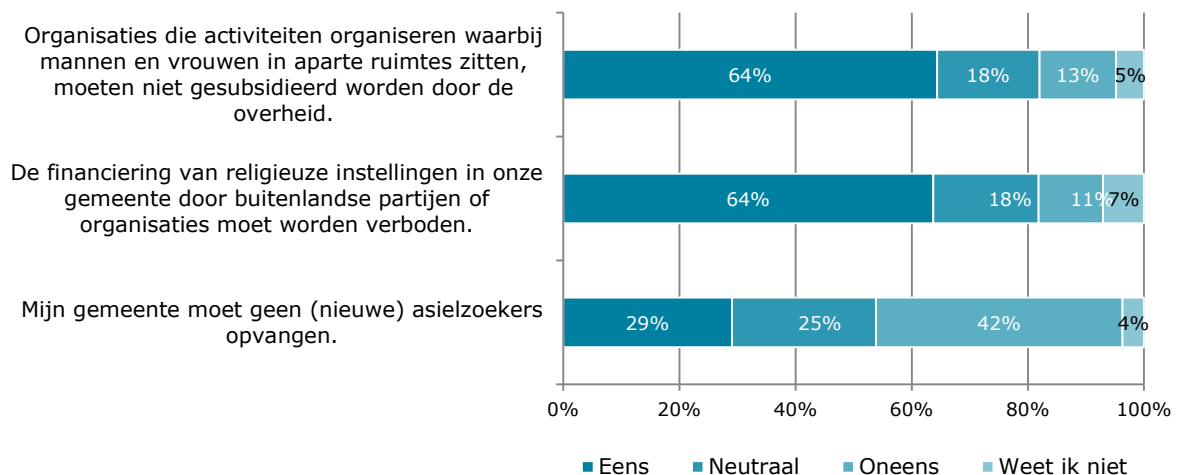
Steun aan religieuze organisaties en opvangen asielzoekers

Een grote meerderheid van de Nederlanders vindt dat organisaties die aparte ruimten gebruiken voor mannen en vrouwen geen subsidie mogen ontvangen (64%) en een kleine minderheid is hiertegen gekant (13%).

Hetzelfde beeld komt naar voren als het gaat om de buitenlandse financiering van religieuze instellingen: 64 procent wil niet dat dit gebeurt in hun gemeente, terwijl 11 procent hier geen bezwaar tegen heeft. Het opvangen van (nieuwe) asielzoekers in de gemeente wordt door drie op de tien Nederlanders afgewezen, maar 42 procent is hier niet op tegen. Een kwart van de Nederlanders staat hier neutraal tegenover.

Figuur 1.8

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

De opvang van asielzoekers door het land heeft in sommige plaatsen tot veel meer onrust geleid dan in andere. Inwoners van de grote steden zijn minder vaak van mening dat hun gemeente geen asielzoekers moet opnemen (21%) dan inwoners van de regio's (28%-34%). Tussen de regio's zijn geen grote verschillen te zien, al zijn inwoners van de zuidelijke en noordelijke provincies het minst genegen (nieuwe) asielzoekers op te vangen.

Tabel 1.11

"Mijn gemeente moet geen (nieuwe) asielzoekers opvangen" (naar G4 en regio's)

	G4	WEST	NOORD	OOST	ZUID	TOTAAL
Mee eens	21%	28%	34%	28%	33%	29%
Neutraal	22%	26%	24%	23%	26%	25%
Mee oneens	53%	43%	39%	45%	36%	42%
Weet niet	4%	3%	4%	4%	4%	4%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
N	502	1.121	370	752	895	3.643

Vorrang sociale huurwoningen

De volgende drie stellingen betreffen voorrangsregels voor sociale huurwoningen.

Een grote meerderheid van de Nederlanders is het eens (64%) met de stelling *Mensen die al langer in onze gemeente wonen, moeten voorrang krijgen bij de toewijzing van sociale huurwoningen in mijn gemeente (boven mensen die van buiten komen)*.

We zien dat Nederlanders niet per se vinden dat ouderen of jongeren voorrang moeten krijgen op de woningmarkt, telkens zijn ongeveer drie op de tien daar voorstander van. Jongeren tot 34 jaar willen zelf ook maar iets vaker dan gemiddeld (33%) voorrang, en ouderen willen wel vaker (41%) dan gemiddeld dat zij voorrang krijgen.

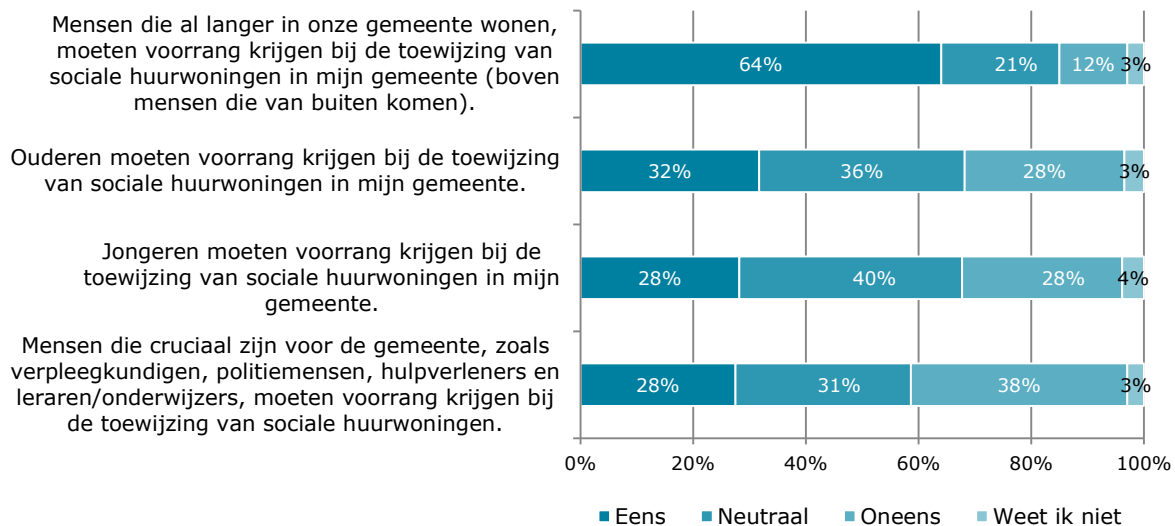
Ook mensen met cruciale beroepen moeten van circa drie op de tien voorrang krijgen

Wel is er steun voor de stelling: 'Mensen die al langer in onze gemeente wonen, moeten voorrang krijgen bij de toewijzing van sociale huurwoningen in mijn gemeente (boven mensen die van buiten komen)'.
 Vooral kiezers van PVV, 50 Plus en FvD zijn hier voor (allen 81%).

Figuur 1.9

Mening over voorrang sociale huurwoningen (%)

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

1.10 Stellingen over politiek en democratie

Er is een substantieel deel van de kiezers dat teleurgesteld is in de gemeentepolitiek. Zo vindt een derde dat zij geen enkele invloed hebben op de gemeentepolitiek, vindt een kwart dat het gemeentebestuur onvoldoende rekening houdt met de wensen van gewone burgers, voelt 21 procent zich slecht vertegenwoordigd in de gemeenteraad en vindt 12 procent dat er bij de komende verkiezingen geen enkele partij is die zijn of haar mening vertegenwoordigt.

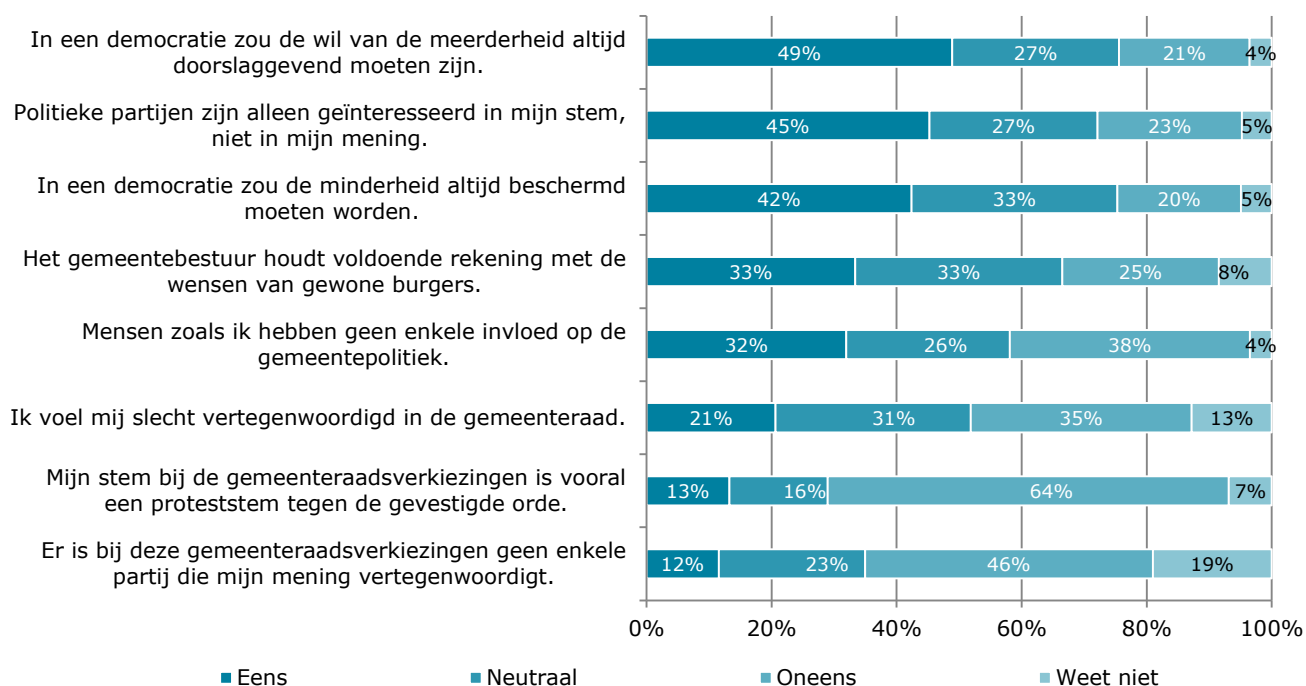
De cynische houding ten aanzien van politieke partijen komt nog meer tot uiting in de uitkomst dat bijna de helft van de kiezers vindt dat partijen niet geïnteresseerd zijn in hun mening (45%). Toch zegt slechts 13 procent van de kiezers een proteststem uit te brengen bij de gemeenteraadsverkiezingen.

Ongeveer de helft van kiezers vindt dat in een democratie de wil van de meerderheid doorslaggevend moet zijn (49%). Deze kiezers vinden we vooral bij FvD, PVV, 50 Plus, de lokale partijen, DENK en de SP. Aan de andere kant zien we kiezers die vinden dat juist de minderheid beschermd moet worden (42%). Dat zijn vooral de kiezers van DENK, GroenLinks, ChristenUnie, PvdA, SGP en D66.

(Zie ook paragraaf 1.12. In tabel 1.16 zijn deze stellingen tegenover elkaar gezet en blijkt dat er ook een deel is dat het met beide stellingen eens is).

Figuur 1.10

In hoeverre bent u het eens me de volgende stellingen?

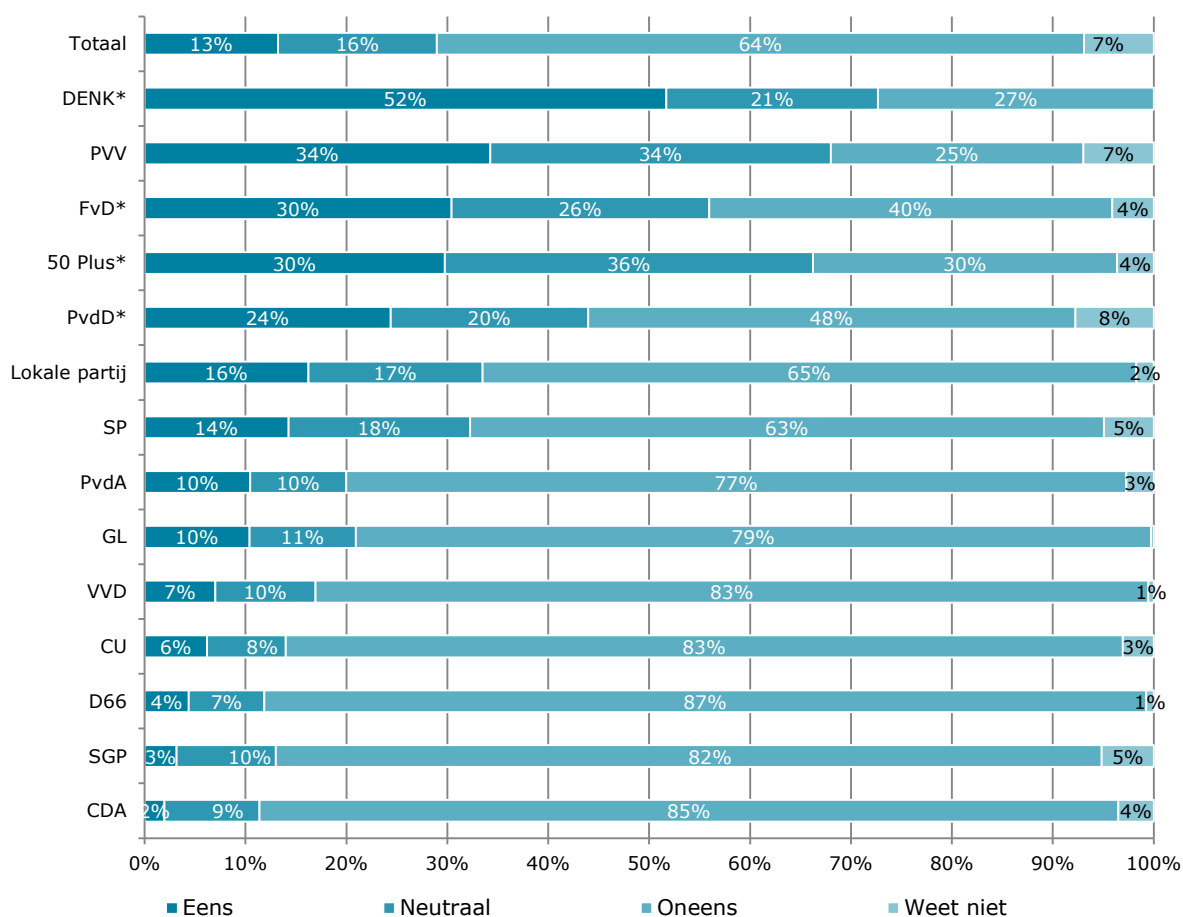

1.11 Vaker proteststem als voorkeurspartij niet deelneemt

De proteststem tegen de gevestigde orde wordt voornamelijk uitgebracht op DENK, PVV, FvD, 50 Plus en de PvdD.¹⁶ In vergelijking met de overige genoemde partijen zijn FvD- en PvdD-kiezers het vaker oneens met deze stelling; 40 procent van de FvD- en 48% van de PvdD-kiezers is het hiermee oneens, terwijl dit geldt voor 25 procent van de PVV-kiezers, 30 procent van de 50 Plus- en 27 procent van de DENK-kiezers. Ook brengt 16 procent van de kiezers van lokale partijen een proteststem uit tegen de gevestigde orde.

Figuur 1.11

“Mijn stem bij de gemeenteraadsverkiezingen is vooral een proteststem tegen de gevestigde orde”
(naar stemvoorkeur GR18)¹⁷

¹⁶ De cijfers voor DENK, FvD, 50 Plus en PvdD zijn indicatief, aangezien minder dan 50 personen hebben aangegeven op deze partijen te gaan stemmen.

¹⁷ De cijfers voor deze partijen zijn indicatief, bruto aantallen per partij: PvdD: n = 47, 50 Plus: n = 42, FvD: n = 42; DENK: n = 21.

De partijen waarop vaker gestemd wordt door de 'proteststemmers' zijn tevens de partijen die in de minste gemeenten meedoen.¹⁸ Kiezers die hun mening niet vertegenwoordigd zien, zijn veel vaker proteststemmer (46%) dan kiezers die wel een partij hebben die hun mening vertegenwoordigt (6%).

Tabel 1.12

Relatie stelling "Mijn stem bij de gemeenteraadsverkiezingen is vooral een proteststem tegen de gevestigde orde" en "Er is bij deze gemeenteraadsverkiezingen geen enkele partij die mijn mening vertegenwoordigt"

GEEN PARTIJ DIE MENING VERTEGENWOORDIGT					
PROTESTSTEM TEGEN GEVESTIGDE ORDE	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Weet niet	Totaal
Mee eens	46%	15%	6%	8%	13%
Neutraal	15%	35%	8%	10%	16%
Mee oneens	36%	46%	84%	55%	64%
Weet niet	3%	4%	2%	26%	7%
TOTAAL	100%	100%	100%	100%	100%

De proteststem tegen de gevestigde orde wordt vaker gegeven door laag- en middelbaar opgeleiden (17% en 15%) dan door hoogopgeleiden (10%).

Tabel 1.13

"Mijn stem bij de gemeenteraadsverkiezingen is vooral een proteststem tegen de gevestigde orde" (naar opleidingsniveau)

	LAAG	MIDDELBAAR	HOOG	TOTAAL
Mee eens	17%	15%	10%	13%
Neutraal	23%	17%	10%	16%
Mee oneens	48%	62%	77%	64%
Weet niet	12%	7%	3%	7%
TOTAAL	100%	100%	100%	100%

¹⁸ 50 Plus in 20 gemeenten, DENK in 14 gemeenten, FvD in 1 gemeente, PvdD in 15 gemeenten en PVV in 30 gemeenten.

Het uitbrengen van een proteststem is evenredig verdeeld over de provincies, alhoewel in regio West iets minder vaak een proteststem wordt uitgebracht (11%) dan in de G4 als geheel (18%).

Tabel 1.14

“Mijn stem bij de gemeenteraadsverkiezingen is vooral een proteststem tegen de gevestigde orde”
(naar G4 en regio's)

	G4	WEST	NOORD	OOST	ZUID	TOTAAL
Mee eens	18%	11%	12%	13%	14%	13%
Neutraal	11%	15%	19%	18%	17%	16%
Mee oneens	66%	68%	61%	61%	62%	64%
Weet niet	6%	6%	8%	8%	8%	7%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
N	502	1.121	370	752	895	3.643

We zien echter wel dat er verschillen zijn tussen de afzonderlijke grote steden.¹⁹ In de grote steden met een hoger opgeleide bevolking (Amsterdam en Utrecht) zeggen minder kiezers een proteststem uit te brengen (13-15%) dan in Rotterdam (24%) en Den Haag (21%). De partijen die verhoudingsgewijs meer 'proteststemmers' aantrekken, doen alle vier mee in Rotterdam²⁰ en drie in Amsterdam, Den Haag en Utrecht.

Tabel 1.15

“Mijn stem bij de gemeenteraadsverkiezingen is vooral een proteststem tegen de gevestigde orde” (naar G4)

	AMSTERDAM	ROTTERDAM	DEN HAAG	UTRECHT	TOTAAL
Mee eens	15%	24%	21%	13%	13%
Neutraal	18%	8%	13%	7%	16%
Mee oneens	60%	64%	61%	73%	64%
Weet niet	7%	4%	5%	7%	7%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
N	103	82	143	174	3.643

¹⁹ Deze verschillen zijn echter niet statistisch niet significant.

²⁰ In Amsterdam doen 50 Plus, DENK en FvD mee; in Rotterdam doen 50 Plus, DENK, PvdD en PVV mee; in Den Haag doen 50 Plus, PvdD en PVV mee; in Utrecht doen DENK, PvdD en PVV mee. In Rotterdam hebben Leefbaar Rotterdam en FvD elkaar aangewezen als partners, alhoewel er geen lijstverbinding is aangegaan.

1.12 Wil van de meerderheid versus bescherming minderheid

De bescherming van de minderheid en het respecteren van de wil van de meerderheid staan met elkaar op gespannen voet. Dit is ook te zien in de antwoorden die kiezers geven. Kiezers die vinden dat de minderheid niet altijd beschermd moet worden, vinden vaker dat de wil van de meerderheid opgevolgd moet worden (55%). Van de kiezers die wel van mening zijn dat de minderheid altijd beschermd moet worden, vindt 43 procent dat de wil van de meerderheid eveneens opgevolgd moet worden.

Tabel 1.16

Stellingen "In een democratie zou de minderheid altijd beschermd moeten worden" en "in een democratie zou de wil van de meerderheid altijd doorslaggevend moeten zijn"

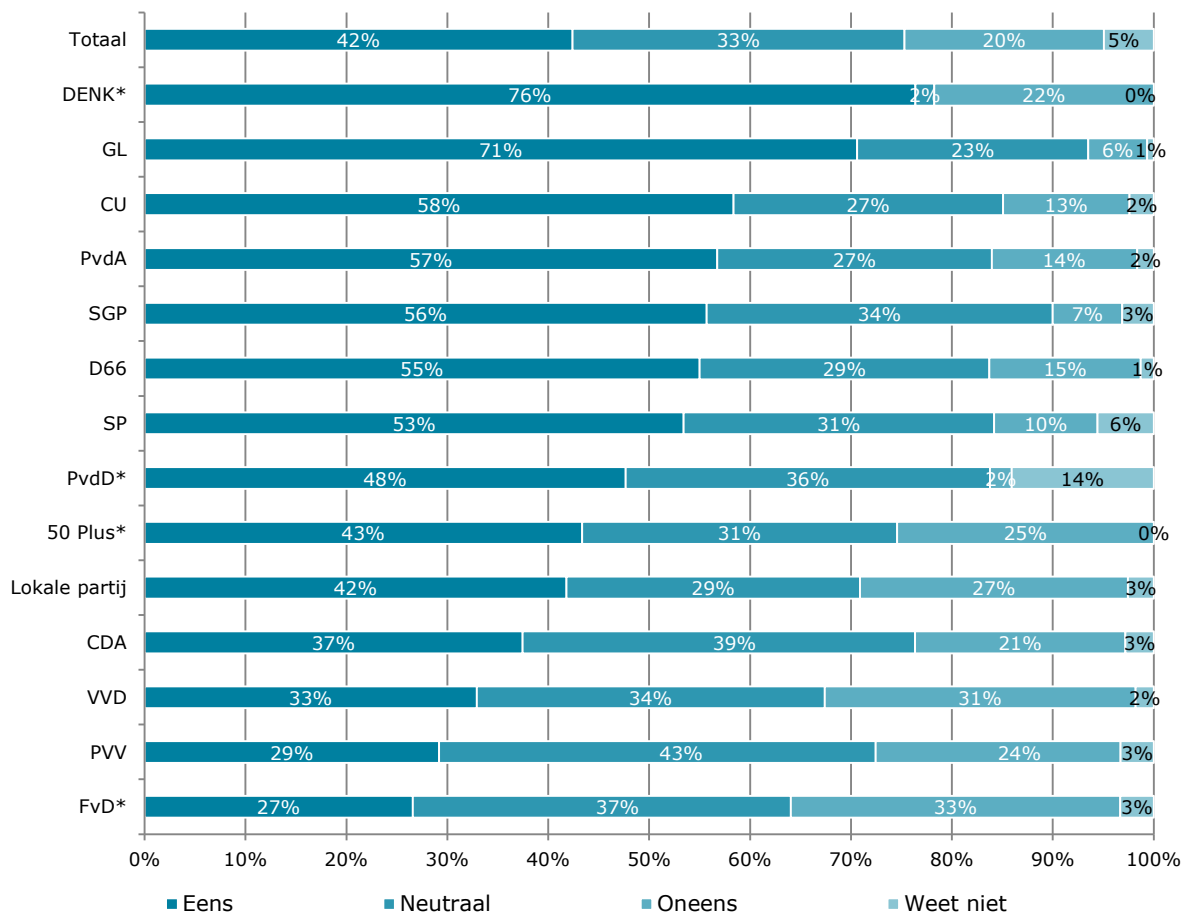
MINDERHEID MOET BESCHERMD WORDEN					
Wil van de meerderheid doorslaggevend	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Weet niet	Totaal
Mee eens	43%	49%	55%	34%	46%
Neutraal	24%	37%	20%	10%	27%
mee oneens	32%	13%	25%	12%	24%
Weet niet	1%	1%	0%	45%	3%
TOTAAL	100%	100%	100%	100%	100%

Wil van de minderheid beschermen: vooral DENK- en GL-stemmers

Het geschetste beeld – kiezers zijn aanhanger van minderhedenbescherming ofwel van de wil van de meerderheid – is eveneens te zien in het stemgedrag van de betreffende groepen. De steun voor de bescherming van minderheden is beduidend lager onder partijen ter rechterzijde van het politieke spectrum; 27 procent van de FvD-kiezers, 29 procent van de PVV-kiezers, 33 procent van de VVD-kiezers en 37 procent van de CDA-kiezers vindt dat de minderheid beschermd moet worden. Onder kiezers van partijen ter linkerzijde – en kiezers van SGP en CU – is meer dan de helft het eens met deze stelling; van 53 procent van de SP-kiezers tot 76 procent van de DENK-kiezers.

Figuur 1.12

“In een democratie zou de minderheid altijd beschermd moeten worden” naar stemvoorkeur GR18²¹

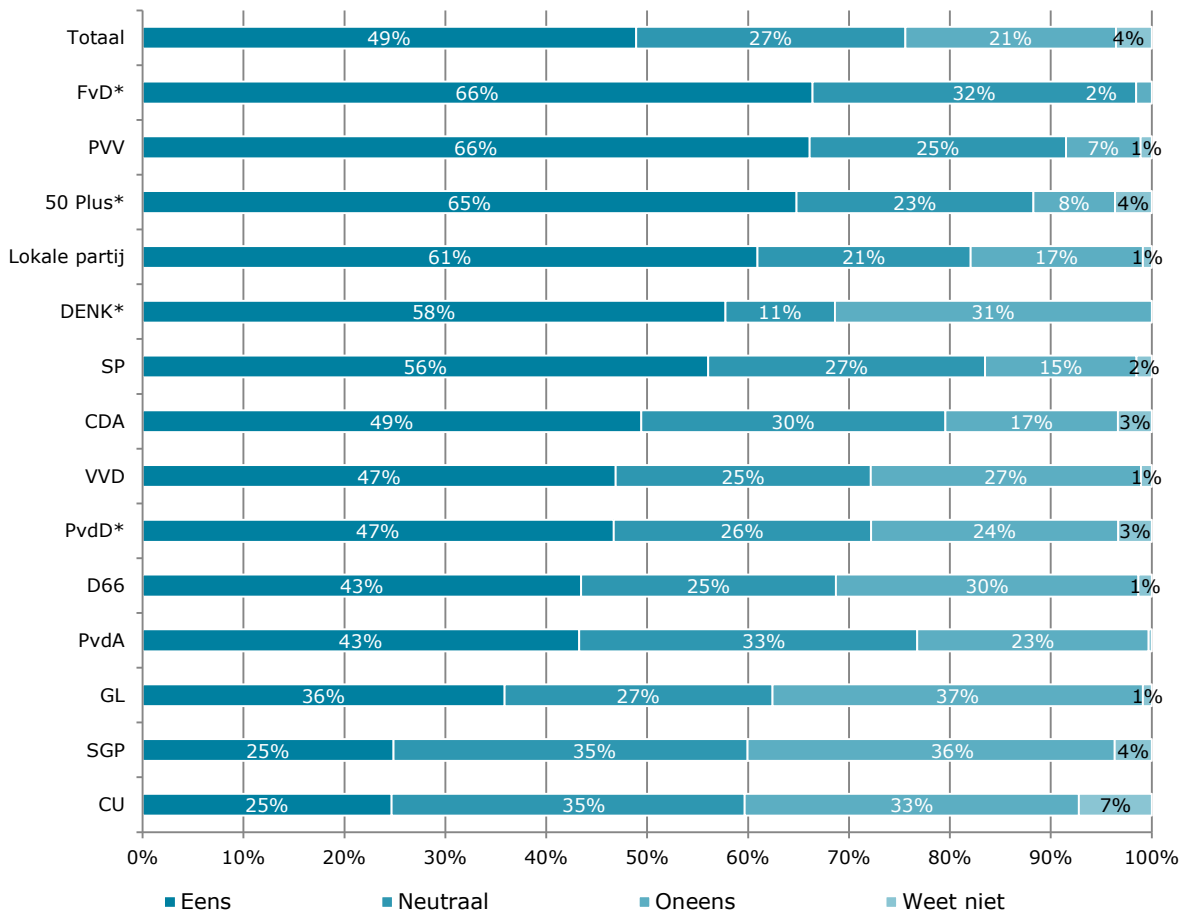
²¹ De cijfers voor deze partijen zijn indicatief, bruto aantallen per partij: PvdD: n = 47, 50 Plus: n = 42, FvD: n = 42; DENK: n = 21.

Wil van de meerderheid moet doorslaggevend zijn: vooral FvD-, PVV-, 50 Plus-stemmers

De wil van de meerderheid moet doorslaggevend zijn volgens twee derde van de FvD-, PVV- en 50 Plus- (65%) kiezers. De kiezers van de progressieve partijen – D66, PvdA en GL – zijn het hier in iets mindere mate mee eens: ongeveer vier op de tien. Opvallend is dat maar een kwart van de SGP- en CU-kiezers de wil van de meerderheid als doorslaggevend ziet.

Figuur 1.13

“In een democratie zou de wil van de meerderheid altijd doorslaggevend moeten zijn” naar stemvoorkeur GR18²²

²² De cijfers voor deze partijen zijn indicatief, bruto aantallen per partij: PvdD: n = 47, 50 Plus: n = 42, FvD: n = 42; DENK: n = 21.

2. Onderzoeksverantwoording

I&O Research voerde dit landelijk representatieve onderzoek uit van 2 tot en met 6 februari 2018, onder 3.576 Nederlanders van 18 jaar en ouder. De resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017.

Het grootste deel van de deelnemers (95 procent) is afkomstig uit het I&O Research Panel (n=3.388). Daarnaast zijn 188 deelnemers (5 procent) via PanelClix benaderd om deel te nemen aan dit onderzoek.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+) voor wat betreft deze achtergrondkenmerken.

Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een netto-steekproef van n=3.576 en een score van 50 procent is er sprake van een marge van plus of min 1,6 procent. Voor de verdeling over de partijen (peiling, paragraaf 1.1) is er bij een steekproef van n=2.282 (het aantal respondenten dat een voorkeur kan uitspreken) sprake van onnauwkeurigheidsmarges van 1 à 2%. De 33 procent voor de *lokale partij* kan in werkelijkheid liggen tussen 31 en 35 procent, de 11 procent voor het CDA tussen 9,7 en 12,3 procent.

I&O Research

I&O Research is een maatschappelijk betrokken bureau voor beleids- en marktonderzoek. Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties. I&O Research is de laatste jaren gegroeid tot het zevende marktonderzoeksbureau van Nederland. In de sector 'overheid & onderwijs' is I&O Research de nummer 1 (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2017).

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 26362-gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.